

**แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย**

๑. นิยามศัพท์

๑.๑ เด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กและเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ดังนี้

๑) เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ ๒ - ๑๘ ปี เป็นกลุ่มเด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) ครอบครัวมีรายได้น้อยหรือรายได้ไม่แน่นอน ต้องทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัว

๒) เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ ๒ - ๑๘ ปี เป็นกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และเด็กพิการที่หลุดออกจากระบบการศึกษา หรือไม่เคยได้รับการศึกษา

๑.๒ เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่ต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาหรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ โดยใช้ชื่อยามของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษของกระทรวงศึกษาธิการ เป็น ๑๐ ประเภท ประกอบด้วย ดังนี้

๑) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา หรือการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย

๒) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยพักพิงเป็นแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทาง ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการประสบอันตรายและเป็นปัญหาสังคม

๓) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่มีความสมัครใจหรือถูกบังคับ ล่อลวงให้ขายบริการทางเพศ หรือถูกชักจูงให้ต้องตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

๔) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/กำพร้า หมายถึง เด็กที่มารดาทอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาลหรือตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่บิดามารดาปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่น ตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น

๕) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวังหวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบบังคับกดดันจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่เป็นปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่าง ๆ จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว

๖) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวที่มีรายได้น้อยไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี ครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบากรวมถึงเด็กในหลายชุมชนแออัดหรือบุตรของกรรมกรก่อสร้าง หรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและบริการอื่น ๆ

๗) เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย จนเป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับบริการอื่น ๆ

๘) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหยหรือสารเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักนำให้ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม เกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มมิจฉาชีพผู้มีอิทธิพล หรือบุคคล ที่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพ ผิดกฎหมาย เป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูง ต่อการก่อปัญหาในสังคม

๙) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ ติดเชื้อเอดส์ หรือมีบิดามารดาเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่ถูกสังคมรังเกียจเป็นเหตุให้เด็กไม่สามารถ เข้ารับการศึกษาหรือบริการอื่น ๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไป

๑๐) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำความผิด และถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์ นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตายการทอดทิ้งทารก เป็นต้น

๑.๓ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความพิการ โดยจำแนกตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒ ดังต่อไปนี้

- ๑) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- ๒) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- ๓) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- ๔) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ
- ๕) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- ๖) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
- ๗) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
- ๘) บุคคลออทิสติก
- ๙) บุคคลพิการซ้ำซ้อน

๒. บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยกว่า ๑๓ คน แต่ไม่เกิน ๑๙ คน ประกอบด้วย

๑) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ประธาน
๒) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กรรมการ
๓) ผู้แทนสมาชิกสภาท้องถิ่น	กรรมการ
๔) ผู้แทนสถานศึกษาในพื้นที่	กรรมการ
๕) ผู้แทนชุมชน	กรรมการ
๖) ผู้นำศาสนาในพื้นที่	กรรมการ
๗) ผู้แทนผู้ปกครองเด็กในระบบการศึกษา	กรรมการ
๘) ผู้แทนผู้ปกครองเด็กนอกระบบการศึกษา	กรรมการ
๙) ผู้อำนวยการสำนัก/กองสวัสดิการสังคม	กรรมการ
๑๐) ผู้อำนวยการสำนัก/กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑๑) ผู้อำนวยการสำนัก/กองคลัง	กรรมการ
๑๒) ผู้อำนวยการสำนัก/กองการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ

/มีหน้าที่...

มีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

๑) กำหนดนโยบาย แนวทางค้นหา สืบค้น และจัดเก็บข้อมูลเด็กและเยาวชน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

(๑) เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา เป็นกลุ่มเด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) ครอบครัวมีรายได้น้อยหรือรายได้ไม่แน่นอน ต้องทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัว

(๒) เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ตามคำนิยามศัพท์ในข้อ ๑ รวมถึงเด็กและเยาวชนที่หลุดจากการศึกษาในปีการศึกษาปัจจุบัน

๒) กำหนดแผนปฏิบัติการส่งเสริม พัฒนา ช่วยเหลือ เด็กและเยาวชน ดังนี้

(๑) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยส่งข้อมูลเด็กและเยาวชนต่อคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพิจารณาดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒

(๒) ด้านการศึกษา ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยรายจ่ายเกี่ยวกับทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษา และการให้ความช่วยเหลือนักเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑

(๓) ด้านส่งเสริมการฝึกอาชีพ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

(๔) ด้านอื่นๆ โดยปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาจจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชนระดับท้องถิ่น เป็นสถานที่จัดกิจกรรม ให้บริการคำปรึกษา คำแนะนำ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ กรณีเกินศักยภาพหรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้พิจารณาจัดทำรายงานและส่งต่อเด็กและเยาวชนให้หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องดูแลและให้ความช่วยเหลือต่อไป

๒.๒ กำหนดตำแหน่งพนักงานจ้างทั่วไปหรือภารกิจ (จำนวนตามที่เหมาะสม) เพื่อปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ในระยะเริ่มต้นอาจพิจารณาจ้างเหมาบริการบุคคลในพื้นที่มาดำเนินการ หรือมอบหมายบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓ ประสานการทำงานเชิงพื้นที่ ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา สถานศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสา กลุ่มสนใจด้านอาชีพ สุขภาพ กีฬานันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ฯลฯ และระดมทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๔ ดำเนินการติดตามและประเมินคุณภาพการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ซึ่งการประเมินกระบวนการให้ประเมินการปฏิบัติงานตามแผนงาน ปัญหาอุปสรรคระหว่างปฏิบัติ เพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานและขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องต่อไป มีการรายงานผลการประเมินเป็นการภายใน สำหรับการประเมินผลผลิต เป็นการประเมินเป้าหมายตามตัวชี้วัดที่นโยบายกำหนด ซึ่งจะประเมินเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ มีลักษณะเป็นการประเมินสรุปรวม ด้วยข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ ผลที่ได้จะนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนงาน และการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเด็กและเยาวชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีถัดไป

๒.๕ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อสาธารณะด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น และรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ

ทั้งนี้ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจพิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

๓. บทบาทหน้าที่ของสำนัก/กองการศึกษา

๓.๑ ปฏิบัติงานธุรการทั่วไปของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๒ ประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๓ รวบรวมผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔. บทบาทของหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา/พนักงานจ้างทั่วไป/ภารกิจการ/พนักงานจ้างเหมาบริการ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนภารกิจการของคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดังนี้

๔.๑ ค้นหา สืบค้น จัดเก็บข้อมูลประวัติเด็กและเยาวชน ร่างแผนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เพื่อเสนอต่อสำนัก/กองการศึกษาพิจารณาก่อนนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา จัดเก็บข้อมูลเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือรายได้ไม่แน่นอน เด็กและเยาวชนต้องทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัว

๒) เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ตามคำนิยามศัพท์ในข้อ ๑ รวมถึงเด็กและเยาวชนที่หลุดหรือเสี่ยงหลุดจากการศึกษาในปีการศึกษาปัจจุบัน

๔.๒ จัดกิจกรรมหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการฝึกทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตตามความเหมาะสมและศักยภาพของแต่ละบุคคล

๔.๓ จัดกิจกรรม โดยสอดแทรกการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ทักษะและความรู้ที่จำเป็น เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะของคนไทย ๔.๐

๔.๔ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำกับเด็กและเยาวชนในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม รวมถึง สร้างความรัก ความเข้าใจ และการยอมรับในตัวเด็กและเยาวชนกับครอบครัว ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

๔.๕ อำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชนในการขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์ช่วยเหลือ ประชาชนตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชน ตามอำนาจหน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๐

๔.๖ ดำเนินการประสานงานหรือส่งต่อข้อมูลเด็กและเยาวชนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ความช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

*****